

ECOUL OPEREI LUI FRIEDRICH ENGELS ÎN MIȘCAREA MUNCITOREASCĂ ȘI SOCIALISTĂ DIN ROMÂNIA

de COSTACHE PRIGOREANU

Activitatea teoretică și practică desfășurată de Friedrich Engels, se bucură de un imens prestigiu în rîndurile mișcării muncitorești și comuniste internaționale, a popoarelor din întreaga lume. Născut la 27 noiembrie 1820, Engels și-a înscris numele, alături de Karl Marx, în opera de făurire a concepției materialist-dialectice despre lume și societate, a transformării socialismului din utopie în știință. Împreună cu Marx, Engels a militat pentru răspîndirea ideilor socialismului științific, pentru organizarea și conducerea luptei proletariatului mondial. Învățătura creată de Marx și Engels a fost îmbogățită și dusă mai departe de V. I. Lenin. Dezvoltată creator de către partidele comuniste și muncitorești, în noile condiții istorice, teoria marxist-leninistă reprezintă o armă spirituală de neînvinc în lupta forțelor revoluționare și democratice, pentru înaintarea neîntreruptă a omenirii pe calea progresului social.

Mișcarea muncitorească și socialistă din România a avut numeroase și variate legături cu Friedrich Engels, căruia după moartea lui Karl Marx, în calitate de conducător al mișcării muncitorești internaționale din acel timp „... i se adresau – așa cum scria V. I. Lenin, – pentru sfaturi și directive, în egală măsură, atît socialiștii germani..., cît și reprezentanții țărilor înapoiate, de pildă spaniolii, românii, rușii, care trebuiau să-și chibzuiască și să-și măsoare proprii lor pași”¹.

Din ziarele și revistele socialiste românești, în cadrul întîlnirilor cu militanții socialiști din țara noastră, precum și a corespondenței purtată cu unii dintre ei, Engels a avut posibilitatea să cunoască și să aprecieze evoluția mișcării muncitorești și socialiste din România. Acest lucru ne este dezvăluit, printre altele, de o scrisoare trimisă de Engels lui Ion Nădejde la 4 ianuarie 1888. Scrisoarea informează că el se afla în posesia unor exemplare din publicațiile socialiste românești. Engels cunoștea și citea revista „Contemporanul” și „Revista Socială”, broșurile : „Karl Marx și economiștii noștri”, „Ce vor socialiștii români ?” etc². O impresie deosebit de

¹ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 2, București, Edit. politică, 1963, p. 12–13.

² *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea I, 1865–1900, Edit. politică, 1964, p. 189.

favorabilă, în țară și peste hotare, a produs articolul „Religie, familie, proprietate”, scris de Raicu Ionescu-Rion și publicat în paginile revistei „Critica socială”. Reprodus în revista socialistă franceză „L'Ère nouvelle”, condusă de G. Diamandi, articolul a fost citit și prețuit de Engels, autorul studiului fiind, după părerea sa, un tânăr care „promite multe pentru viitor”³.

În coloanele revistei „Contemporanul”, care a desfășurat o activitate susținută pentru cultivarea ideilor marxiste în rândurile maselor populare, a fost publicată traducerea românească a lucrării lui Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului”. Apariția acestei opere, ca și a altor lucrări sau rezumate ale creației științifice a întemeietorilor concepției despre lume și viață a clasei muncitoare, a exercitat o influență deosebit de prețioasă asupra colaboratorilor de la „Contemporanul”. Socialiștii români erau de părere că lucrarea lui Engels, una dintre cele mai însemnate opere marxiste, „înfățișează icoana adevărată a formelor prin care a trecut societatea omenească de la începutul ei și pînă în zilele noastre”⁴. Traducerea acestei lucrări în limba română a fost remarcată și consemnată de Engels. În prefața ediției a IV-a a lucrării din 1891, el scria că „Originea familiei, a proprietății private și a statului”, a fost tradusă în diferite limbi, mai întîi în italianește, apoi în românește, în revista ieșeană „Contemporanul” din septembrie 1885 — mai 1886⁵. Folosind în argumentarea și activitatea lor publicistică datele și aprecierile cuprinse în această lucrare, colaboratorii revistei „Contemporanul” s-au străduit să explice prin idei proprii, în perioada istorică dată, cauzele stării înapoiate social-culturale în care se aflau masele populare din România.

Șirul lucrărilor lui F. Engels puse la dispoziția clasei muncitoare și a celorlalți oameni ai muncii din România, cuprinde și „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, care a apărut sub denumirea de „Socialism utopic și socialism științific”. Această lucrare a fost tradusă și publicată de Panait Mușoiu în gazeta „Munca”, unul dintre cele mai importante organe de presă în perioada luptei pentru crearea P.S.D.M.R. Activitatea de traducere și răspîndire a operei lui Engels se desfășoară intens. Revista socialistă „Critica socială” a publicat pentru prima oară în țara noastră numeroase prezentări sau referiri privind operele „Situația clasei muncitoare din Anglia”, „Anti-Dühring”, „Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane”, „Sfînta familie” și ale lucrări ale lui F. Engels, K. Marx, V. I. Lenin. În spiritul întăririi legăturilor dintre mișcarea noastră muncitorească și clasicii marxism-leninismului, Panait Mușoiu, s-a adresat lui Engels, la 24 februarie 1894, cu rugămintea de a sorie cite o prefață pentru fiecare din lucrările: „Manifestul Partidului Comunist” și „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință”, care urmau să reapară, întrucît prima ediție fusese

³ Vezi: *Mișcarea muncitorească din România, 1893–1900*, Ed.t. politică, 1965, p. 371.

⁴ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea I, 1865–1900, Edit. politică, 1964, p. 113.

⁵ *Idem*.

epuizată. În răspunsul trimis la București, Engels își exprima regretul că nu dispune „de suficient timp ca să pot satisface dorința dvs. de a scrie o prefață la noile ediții. Mă ocup acum de ultima redactare a volumului al III-lea al „Capitalului” lui Marx și întrucât tipăritul merge destul de rapid, îmi consacru tot timpul pentru a pune la punct restul manuscrisului, ca să nu intervină nici o stagnare”⁶. Nedisponind de timpul necesar pentru a scrie prefețele solicitate, Engels l-a sfătuit pe Mușoiu, în scrisoarea trimisă, ca la „traducerea cărților germane să nu luați ca bună versiunea lor franceză”⁷.

Exprimându-și satisfacția față de traducerea și publicarea în limba română a lucrărilor marxiste, precum și în ceea ce privește activitatea de creație originală a socialiștilor români, în spiritul teoriei revoluționare, Engels spunea : „Cu mare plăcere am văzut că socialiștii din România primesc, în programul lor, principiile de competență ale teoriei care a izbutit a aduna într-un mănunchi de luptători mai pe toți socialiștii din Europa și din America – e vorba de teoria prietenului meu, răposatul Karl Marx”⁸. În scrisoarea trimisă lui Ion Nădejde în ianuarie 1888, Engels i-a mulțumit „pentru osteneala ce-ați avut pentru a face înțelese aceste scrieri de cetitorii români”⁹.

Concomitent cu marea atenție acordată procesului de pătrundere și răspândire a socialismului științific în țara noastră, Engels s-a preocupat cu interes sporit de studierea limbii române. În scrisoarea amintită mai sus, Engels arăta că „pe limbă această oinște pe care mi-ați făcut-o (este vorba de publicarea unora din lucrările sale în limba română) îmi făcură-ți și îndatorirea de a mă ajuta să în-ăț în sfârșit o leacă limba română. Zic în sfârșit că sînt la cincizeci de ani de cînd m-am încercat, dar în deșert, cu „Gramatica comparată a limbilor romanice” a lui Dietz. Mai în urmă mi-am fost adus gramatica lui Cionca; dar fără bucați de cetit și fără dicționare nu înaintam de fel. Cu traducerea duminică am putut face oareșicare progres : textul meu, etimologia latinească și slavă mi-au ținut loc de dicționar și, din pricina traducerii D-tale, pot zice acum că limba română nu mai este pentru mine o limbă cu desăvîrșire necunoscută. Totuși, dacă veți putea să-mi spuneți ce dicționar mai bunșor să-mi cumpăr, din românește în nemțește, în franțuzește ori italienește, aș fi îndatorat; astfel ași putea înțelege articolele originale și broșurile”¹⁰.

Despre necesitatea și strădaniile depuse pentru a învăța limba română la o vîrstă înaintată, Engels mai amintește într-o scrisoare trimisă la 9 iunie 1893 ziarului „Social-democrat” din Bulgaria. El arată că „cerințele pe care ni le pune internaționalismul cresc an de an. Înainte de 1848 te

⁶ *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea I, 1865–1900, Edit. politică, 1964, p. 188.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

puteai mulțumi să cunoști într-o anumită măsură principalele limbi din Europa centrală și apuseană; acum însă situația este de așa natură încît la bătrînețe trebuie să mă apuc să învăț limbile română și bulgară pentru a putea urmări înaintarea socialismului spre Est și Sud-Est”¹¹. Cu acest prilej, Engels își exprima deosebita satisfacție față de pătrunderea și răspîndirea socialismului științific în România și Bulgaria, pe care le considera „avanposturi ale noastre din Sud-Estul Europei la granița Asiei, care duc spre malurile Mării Negre și ale Mării Egee, steagul, înălțat de Marx, al proletariatului contemporan. O, dacă Marx ar fi apucat să vadă acest lucru”¹².

Orice succes reputat de mișcarea muncitorească și socialistă internațională, constituia pentru Engels un prilej de bucurie. Într-o scrisoare trimisă lui Albert Sorge, în noiembrie 1894, Engels remarcă cu satisfacție că în locul ziarului socialist „Munca”, care apărea săptămînal „românii vor edita la București un cotidian”¹³. Cu același entuziasm, el semnalează pozițiile cucerite de socialiști în bătăliile duse pentru a trimite în parlament cît mai mulți reprezentanți ai mișcării muncitorești. În prefața scrisă pentru o nouă ediție a lucrării lui K. Marx „Luptele de clasă în Franța 1848–1850”, Engels arăta că alături de Belgia, Elveția, Italia, Danemarca, Bulgaria, „socialiștii sînt reprezentați în parlament”¹⁴ și în România.

Friedrich Engels s-a întîlnit și a discutat cu o serie de militanți socialiști din România, care au participat la Congresul de constituire a Internaționalei a II-a, ce a avut loc la Paris în 1889. Întorși acasă, reprezentanții mișcării muncitorești din țara noastră au popularizat în rândurile maselor hotărîrile adoptate de Congres, fapt ce a contribuit la întărirea și dezvoltarea mișcării socialiste. Lupta clasei muncitoare și a socialiștilor din România a fost stimulată de măsurile celui de-al II-lea Congres al Internaționalei a II-a, care s-a ținut la Bruxelles în 1891, precum și de indicațiile lui Engels, îndeosebi a aceloră cu privire la intensificarea luptei pentru crearea partidului clasei muncitoare. Subliniind necesitatea și acuitatea rezolvării acestei probleme, ziarul „Munca” atrăgea atenția că „fără partid aparte, muncitorii vor rămîne veșnic apăsăți”¹⁵. O primă și importantă consacrare a eforturilor mișcării muncitorești și socialiste, a constatat în făurirea P.S.D.M.R., la 4 aprilie 1893 – primul partid politic al clasei muncitoare, opus partidelor burghezo-moșierești din țara noastră. „Înființarea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România – arată tovarășul Nicolae Ceaușescu – marchează intensificarea răspîndirii în cadrul miș-

¹¹ Marx, Engels, *Opere*, Edit. politică, București, 1965, vol. 22, p. 402.

¹² K. Marx, Fr. Engels, V. I. Lenin, *Despre internaționalismul proletar*, Edit. politică, 1959, p. 24.

¹³ *Presă muncitorească și socialistă din România*, vol. I, partea a II-a, 1865–1900, Edit. politică, 1964, p. 40.

¹⁴ K. Marx, *Luptele de clasă în Franța, 1848–1850*, Edit. P.M.R., 1948, p. 30–31.

¹⁵ Vezi: *Mișcarea muncitorească din România. 1893–1900*, Edit. politică, 1965, p. 376.

cării noastre muncitorești, a teoriei științifice despre lume și viață, elaborată de Marx și Engels, mari dascăli ai proletariatului internațional¹⁶.

Contactele între militanții socialiști din România și F. Engels au continuat. În vara anului 1893, C. Dobrogeanu-Gherea l-a vizitat pe Engels la Londra și i-a dăruit cu acest prilej cite un exemplar din lucrarea sa „Studii critice”, apărută în 1890, în două volume. Primul volum cuprinde în limba română dedicația: „Maistrului Fr. Engels, ca semn de admirație și recunoștință”, iar pe al doilea: „Maistrului Fr. Engels ca semn de profundă admirație din partea autorului”¹⁷. Gherea s-a mai întâlnit cu Engels la Congresul Internaționalei a II-a, care a avut loc la Zürich în 1895. Aceste întâlniri, schimburile de păreri și discuțiile purtate de fruntașii socialiști români cu F. Engels au contribuit efectiv la răspindirea și cunoașterea socialismului științific, la dezvoltarea mișcării muncitorești în România.

Prin vorbă, faptă și scris, Engels a atras neobosit, cu multă grijă atenția asupra modului în care pot și trebuie aplicate în practică principiile teoriei revoluționare. În prefața din 1872 la ediția germană a „Manifestului Partidului Comunist”, F. Engels sublinia: „Aplicarea practică a acestor principii, va depinde, după cum spune «Manifestul» însuși, pretutindeni și întotdeauna de împrejurările istorice date, de aceea măsurile revoluționare propuse la sfârșitul capitolului al II-lea nu sînt valabile în mod absolut”¹⁸. Acest spirit analitic, revoluționar, profund științific, străbate ca un fir roșu întreaga activitate teoretică și practică a lui F. Engels.

Indicația metodologică a teoriei marxist-leniniste cu privire la necesitatea cercetării condițiilor specifice, particulare ale fiecărei țări, în scopul aplicării createoare a principiilor revoluționare, a însușit în permanență militanții înaintați aflați în fruntea mișcării muncitorești din țara noastră. Despre aceasta vorbește și necrologul din 2 august 1895, publicat din organul de presă al P.S.D.M.R. „Lumea Nouă”, la vestea morții lui Engels. Necrologul evidențiază meritele uriașe ale marelui învățător și conducător al proletariatului internațional, contribuția sa deosebită în elaborarea liniei politice a partidului revoluționar al clasei muncitoare, remarcînd că pentru el „numai cercetarea rodnică a stării reale a unei țări putea da cheia care să dezlege problema tacticii celei mai potrivite în această țară”¹⁹. Aceasta demonstrează că aplicarea createoare a principiilor comunismului științific, în orice țară, așa cum arăta Engels, impune fiecărui partid comunist luarea în considerație a condițiilor și a specificului național în procesul revoluției și construcției socialiste.

Împlinirea unui veac și jumătate de la nașterea lui Engels, este sărbătorită de comuniștii români, de poporul român, în strînsă frăție cu naționalitățile conlocuitoare, prin eforturile pe care le depun în comun pen-

¹⁶ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. I, Edit. politică, 1968, p. 346.

¹⁷ Vezi: *Mișcarea muncitorească din România. 1893-1900*, Edit. politică, 1964, p. 370.

¹⁸ K. Marx, Fr. Engels, *Manifestul Partidului Comunist*, Edit. politică, 1962, p. 4.

¹⁹ Vezi: *Mișcarea muncitorească din România. 1893-1900*, Edit. politică, 1964, p. 374.

tru realizarea cu succes a programului grandios trasat de Congresul al X-lea al Partidului, cu privire la făurirea și dezvoltarea societății socialiste multilateral dezvoltate. Oamenii muncii din țara noastră au convingerea că omagiul cel mai înalt pe care îl pot aduce aniversării a 150 de ani de la nașterea lui Friedrich Engels, este de a lupta neobosiți pentru a da viață politicii Partidului Comunist Român, care este însuflețită de încrederea nețărmurită în triumful forțelor mondiale ale păcii, democrației și socialismului pe planeta noastră.

DAS ECHO DER WERKE VON F. ENGELS IN DER ARBEITER- UND SOZIALISTISCHEN BEWEGUNG RUMÄNIENS

(ZUSAMMENFASSUNG)

Der Autor versucht, in knapper Form das Echo der Werke von Friedrich Engels in der Arbeiter- und sozialistischen Bewegung Rumäniens, aufzuzeigen.

In der letzten Hälfte des XIX. Jahrhunderts hatte Engels die Möglichkeit, rumänische sozialistische Zeitungen und Zeitschriften zu lesen und direkte oder indirekte Verbindungen mit den rumänischen Sozialisten aufzunehmen, eine Tatsache, die es ihm erlaubte, die Bildung und Entwicklung der Arbeiter- und sozialistischen Bewegung unseres Landes, die in enger Verbindung mit der internationalen revolutionären Bewegung stand, zu würdigen.

Um direkt von der Quelle her die sozialökonomischen Bedingungen und die konkreten Möglichkeiten des von der Arbeiterbewegung Rumäniens geführten Kampfes im Lichte der marxistischen Auffassung untersuchen zu können, wandte Engels seine Aufmerksamkeit der Erlernung der rumänischen Sprache zu. Die Lektüre der sozialistischen Veröffentlichungen, das Zusammentreffen mit den führenden rumänischen Sozialisten und die mit ihnen geführten Gespräche, trugen effektiv zur Kenntnis und Verbreitung der Theorie des wissenschaftlichen Sozialismus, zur Entwicklung und Heranreifung der Arbeiter- und sozialistischen Bewegung in Rumänien bei.